

Bazar ertəsi, 17 mart 1919-cu il, nömrə 138

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 14 cəmədiyələxir sənə 1337. 17 mart sənə 1919.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin kücündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təx nüsxəsi 80 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 18 rublə, 2 aylığı 32 rublə, 3 aylığı 45 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublədir. Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

1919 sənəsi mart ayının 17-sində 1919 sənəsi mart ayının 17-sində düşənbə [bazar ertəsi] günü, gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanının iclası olacağı elan olunur.

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Qubernatorun əmri

Martin 5-ində, gündüz saat 11 radələrində Telefonu küçədə olan Mirilasın saat mağazasını qarət qədsi ilə dörd nəfər müsəlləh bədəfkarlar [silahlı cina-yətkarlar] oraya soxulmuşlar. Məzkur [adı çəkilən] dairədə olan təhərrri [axtarış] polisəsi müdiri Fərzəlibəyov, Bakı qalabəyisi [komendantı] müavini Zalsman və Fətəlibəyov, postda duran qaradovoylar Nağı Haşım oğlu, Vasili Valinkov, 7-ci uçastok pristavı Şpak, qaradovoy Suxomlinov ilə bədəfkarları təqib etməşlərdir. Bədəfkarlar onlara güllə atışmağa başlamışlar. Onlardan iki nəfəri yaralanıb, tövqif edildikdən [tutulduqdan] sonra xəstəxanaya göndərilmişlərdir.

Həmin əmnamədə yuxarıda göstəri-

Bakı qubernatoru: Rəşid bəy Axundzadə

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANININ GÜRCÜSTAN MƏCLİSİ-MÜƏSSİSANINI TƏBRİKİ

Gürcüstən Məclisi-Müəssisanının [Təsisçilər Məclisinin] güşadı [açılışı] münasi-

Düşənbə 14 cəmədiyələxir sənə 1337

17 mart 1919-cu ilin 138-nə nömrəsi

ABONƏ ŞƏRAİTI:

BAKİ İÇİN:

1 aylığı 18 rublə
2 aylığı 32 rublə
3 aylığı 45 rublə

QƏYRİ ŞƏHƏRLƏR İÇİN:

1 aylığı 20 rublə
2 aylığı 35 rublə
3 aylığı 50 rublə

ELAN FIATI:

Sətri 3 rublə
Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ABONƏLƏRİN NÖMRƏSİ:

138

MƏDƏRİSƏSİ:

Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin kücündə 4 nömrəli evdə

QƏZETİN MÜDİRİ:

Q. N. N.

AZƏRBAYCAN

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 14 cəmədiyələxir sənə 1337. 17 mart sənə 1919.

ELAN

1919 sənəsi mart ayının 17-sində düşənbə [bazar ertəsi] günü, gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanının iclası olacağı elan olunur.

QİSMİ-RƏSMİ

Qubernatorun əmri

Martin 5-ində, gündüz saat 11 radələrində Telefonu küçədə olan Mirilasın saat mağazasını qarət qədsi ilə dörd nəfər müsəlləh bədəfkarlar [silahlı cina-yətkarlar] oraya soxulmuşlar. Məzkur [adı çəkilən] dairədə olan təhərrri [axtarış] polisəsi müdiri Fərzəlibəyov, Bakı qalabəyisi [komendantı] müavini Zalsman və Fətəlibəyov, postda duran qaradovoylar Nağı Haşım oğlu, Vasili Valinkov, 7-ci uçastok pristavı Şpak, qaradovoy Suxomlinov ilə bədəfkarları təqib etməşlərdir. Bədəfkarlar onlara güllə atışmağa başlamışlar. Onlardan iki nəfəri yaralanıb, tövqif edildikdən [tutulduqdan] sonra xəstəxanaya göndərilmişlərdir.

Həmin əmnamədə yuxarıda göstəri-

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANININ GÜRCÜSTAN MƏCLİSİ-MÜƏSSİSANINI TƏBRİKİ

Gürcüstən Məclisi-Müəssisanının [Təsisçilər Məclisinin] güşadı [açılışı] münasi-

1919 sənəsi mart ayının 17-sində düşənbə [bazar ertəsi] günü, gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanının iclası olacağı elan olunur.

Həmin əmnamədə yuxarıda göstəri-

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANININ GÜRCÜSTAN MƏCLİSİ-MÜƏSSİSANINI TƏBRİKİ

Gürcüstən Məclisi-Müəssisanının [Təsisçilər Məclisinin] güşadı [açılışı] münasi-

1919 sənəsi mart ayının 17-sində düşənbə [bazar ertəsi] günü, gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanının iclası olacağı elan olunur.

Həmin əmnamədə yuxarıda göstəri-

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANININ GÜRCÜSTAN MƏCLİSİ-MÜƏSSİSANINI TƏBRİKİ

Gürcüstən Məclisi-Müəssisanının [Təsisçilər Məclisinin] güşadı [açılışı] münasi-

1919 sənəsi mart ayının 17-sində düşənbə [bazar ertəsi] günü, gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanının iclası olacağı elan olunur.

Həmin əmnamədə yuxarıda göstəri-

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANININ GÜRCÜSTAN MƏCLİSİ-MÜƏSSİSANINI TƏBRİKİ

Gürcüstən Məclisi-Müəssisanının [Təsisçilər Məclisinin] güşadı [açılışı] münasi-

1919 sənəsi mart ayının 17-sində düşənbə [bazar ertəsi] günü, gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanının iclası olacağı elan olunur.

Həmin əmnamədə yuxarıda göstəri-

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANININ GÜRCÜSTAN MƏCLİSİ-MÜƏSSİSANINI TƏBRİKİ

Gürcüstən Məclisi-Müəssisanının [Təsisçilər Məclisinin] güşadı [açılışı] münasi-

1919 sənəsi mart ayının 17-sində düşənbə [bazar ertəsi] günü, gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanının iclası olacağı elan olunur.

Həmin əmnamədə yuxarıda göstəri-

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANININ GÜRCÜSTAN MƏCLİSİ-MÜƏSSİSANINI TƏBRİKİ

Gürcüstən Məclisi-Müəssisanının [Təsisçilər Məclisinin] güşadı [açılışı] münasi-

1919 sənəsi mart ayının 17-sində düşənbə [bazar ertəsi] günü, gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanının iclası olacağı elan olunur.

Həmin əmnamədə yuxarıda göstəri-

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANININ GÜRCÜSTAN MƏCLİSİ-MÜƏSSİSANINI TƏBRİKİ

Gürcüstən Məclisi-Müəssisanının [Təsisçilər Məclisinin] güşadı [açılışı] münasi-

bətilə Azərbaycan Məclisi-Məbusanı sədrini tərəfindən Gürcüstan Məclisi-Müəssisani sədrinə böylə bir teleqraf göndərilmişdir:

Rusiya inqilabi-kəbirinin [Böyük Rusiya inqilabının] iki illik səneyi-dövriyyəsi münasibətilə Azərbaycan Məclisi-Məbusanı martın 12-sində vəqə olan təntənəli iclasında dostumuz Gürcüstan Cümhuriyyəti, Məclisi-Müəssisan açılması kimi tarixi bir gün münasibətilə təbrik etməyi mənə həvalə etmişdir.

Müttəhid [bütöv] Gürcüstan kəndi amali-milliyəsinin hüsulu arzusu ilə heç bir mümaniətdən [manecilikdən] qorxmayaq və heç bir fədakarlıqdan çəkinməyərək, istiqlaliyyət qazanan millətlərdən heç birisi[nin] indiyə qədər nail olmadığı bir müvəffəqiyyətə çatmışdır. Gürcü millətinin öz arzularına erişmək işində göstərdiyi fəvqəladə əzmkarlıq, hürriyyəti-əqvam [millətlərin azadlığı] tarixinin gözəl bir səhifəsini tutacaqdır. Gürcüstanın tərz-i idarəsini qəti surətdə müəyyən edici Gürcüstan Məclisi-Müəssisani səadəti-milliyəsini [milli xoşbəxtliyini] ancaq milli və məhəlli [yerli] istiqlaliyyətdə görən Qafqaziyanın başqa millətlərinin də bilaşübhə [şübhəsiz] arzusunu izhar edəcəkdir. Səmimi məhəbbətlə ruhlanan və yekdigərinin [bir-birinin] hüququna ehtiram edən Qafqaziya müstəqil hökumətləri öz aralarında olan daxili məsələləri – hər nə qədər müşkül məsələlər olarsa da – bilaixtilaf [münaqişəsiz] həll edə bilərlər.

Azərbaycan Məclisi-Məbusanı müşkül və məsul dövləti işlər və məsələlər həlli üçün dəvət olunmuş Gürcüstan məbuslarını təbrik və Gürcüstana səadət dilə-

məklə bərabər, Qafqaziya millətlərinin sevgili Qafqaziyanı namuskarənə bir surətdə hər cür qara qüvvə və təcavüzlərdən müdafiə və xilas edə biləcəklərinə əmin olur.

*Azərbaycan Məclisi-Məbusanı rəisi:
Həsən bəy Ağayev*

QƏZETƏLƏRDƏN

Türkiyədə

İstanbuldan xəbər verirlər ki, Məclisi-Əyanda vəqə olan mühüm iclasda məmləkətin əhvali-ümumiyyəsi müzakirə edilmişdir. Hökumətin zəifliyi və fəaliyyətsizliyi tənqid edilmişdir. Sultanın təyin etdiyi qərar üzrə, Şurayi-Kəbir [Böyük Şura] təşkil edilməsi məsələsi qaldırılmışdır. Bu layihə, üsuli-məşrutəyə [Konstitusiyaya üsuluna] zidd olduğundan rədd edilmişdir. Sonra iclas Kabinə heyətində təbəddülat [dəyişiklik] məsələsini müzakirə edib qərar qoymuşdur ki, siyasi xadimlərdən və əyanlardan Baş vəzir [Baş nazir] yanına göndərilib ittixaz edilən [görülən] tədbirlərdən xəbərdar olsun. Hərgah, [Əhməd] Tofiq paşanın bu barədə verəcəyi bəyanat kafi görülməsə, Məclisi-Əyan dübarə [təkrar] yığılıb nə qərar üzrə Sultana müraciət etməyi həll edəcəkdir.

Təzə Kabinə haqqında

İstanbuldan xəbər verirlər ki, “Hürriyyət və Etilaf” firqəsi sədrini Nurəddin paşa, Mustafa Səbri əfəndi və Əli Kamal bəy, Sultan tərəfindən hüzura qəbul edilmişlər.

Türkiyə sosial-demokratları

Yenə İstanbuldan xəbər verirlər ki, Məclisi-Əyan sədrini Əhməd Rza bəyin təşəbbüsü ilə “Təcəddüd”, “Hürriyyət-pərvəran” və “Sosial-Demokrat” firqələri nümayəndələri Məclisi-Əyana cəm olub məmləkətin daxili siyasətinə qarışmayaq xarici siyasətində iştirak etməyi qərara almışlardır. Bu birinci iclasda nə növ hərəkət ediləcəyi məsələləri müzakirə edilmişdir.

Türkiyə əhvalı

Krım Hökumətinin İstanbulda olan siyasi nümayəndəsi Həsən Səbri Ayvazov fevral ayının axırlarında İstanbuldan Krım qayıtdıqda İstanbul həyatından məlumat verib demişdir ki:

“Sülh Konfransına getməkdə olan Azərbaycan heyəti hələ İstanbulda idi. Çünki başqa hökumət heyətləri də gəlib çıxmamışdılar. Bu heyətlərin əzimi [gedişi] vəsaili-nəqliyyə [nəqliyyat vasitəsi] olmadıqına görə təxirə düşmüşdür. Azərbaycan heyəti üzvü Əhməd bəy Ağayev fevral ayı ibtidalarında [əvvəllərində] ispanka [ispan qripisi] azarına mübtəla olmuş idi. Məmləkətin əhvali-daxiliyyəsinə gəldikdə, Gənc türklər iş başından çəkildikdən sonra millətin ruhani [mənəvi] qüvvələrini ətrafına cəm edə biləcək heç bir qüvvə qalmamışdır. Cəbhədə və hökumətdə olan təbəddülat [dəyişikliklər; çaxnaşmalar] isbat etdi ki, Türkiyədə məmləkəti diriltməyə müstəid [qabiliyyəti olan] bir qüvvə varsa, o da Gənc türklərdir.”

Ayvazovun rəyincə, millət arasında bu axır vaxt görünən hərəkət onu göstərir ki, Gənc türklər yenə də məmləkət

daxilində əhvali-siyasiyyəni və hökuməti təzədən vücudə gətirəcəkdirlər. Gəldikcə müstəid qüvvələr Gənc türklər ətrafına toplaşmaqdadırlar. İstanbulun Müttəfiq dövlət əsgərləri tərəfindən istilasına və Fransa komandanlığının tərz-i hərəkətinə gəldikdə, türklər buna millətin təhqir edilməsi kimi baxırlar. O cümlədən, bir neçə ali məktəblər boşaldılıb, binaları isə saldatlar üçün qışla [kazarma] edilmişdir. Bu əhval münasibətilə İstanbulda olan ingilislər bu və ya digər tərəflə yaxşı münasibət saxlamağa çalışırlar. Müttəfiq dövlət əsgərləri İstanbulu istila etdikdən bəridir ki, həyat iki dəfə bahalanmışdır. İstanbuldan Qara dəniz limanlarına gediş-gəliş xeyli müşküldür. Hər bir dəfə Şərq cəbhəsi komandanı general Bertlo Baş ərkanından [Baş qərargahından] xüsusi icazə almaq lazımdır. Bu tədbir, bir tək bolşeviklərin Türkiyəyə və ya qərbə tərəf gəlmələri əleyhinə deyil, Odessadan, Kerçdən və Ukraynadan ticarət üçün İstanbula gələn bir çox möhtəkiqlər əleyhinə ittixaz edilmişdir.

Ayvazovun dediyinə görə, London ziyalılarının dekabr ayı axırlarında vəqə olan mitinqdə çıxarıdıqları qərar xeyli maraqlıdır. Bu qətnamədə deyilir ki, London zəhmətkeş ziyalıları hökumətə xəbər verirlər ki, ümumi tərk-i silah üçün qəti tədbirlər görmək və ictimai məsələləri fəhlələr mənafeyinə həll etməkdən ötrü ingilislər əsgərləri, istila edilən yerlərdən geri gəlməlidirlər. London ziyalıları hökuməti inandırırırlar ki, hökumət onları Rusiya demokrat bolşevikləri kimi mübarizə tərz-i hərəkətinə əl atmağa məcbur etməz.

Şimali Qafqaziyada

Vladıqafqaz ilə Rostov arasında müs-təqim [birbaş] dəmiryol münasibəti [əla-qəsi] başlanmışdır. Teleqraf münasibəti da düzəlmək üzrədir. Rusiyanın hər bir tərəfindən Şimali Qafqaziya göndərilən məktubat və müxəbirat [məktublar və xəbərlər] hamısı Rostovda yığılıb qalmışdır.

Bakı yolu

Vladıqafqaz ilə Qroznı arasında dəmiryol hərəkəti başlanmışdır. Petrovska və Bakıya tərəf olan dəmir yolunu tezliklə düzəltmək mümkün olmayacaqdır. Veden nahiyəsində, Çeçəndə, Qudermes ilə Xasavyurt arasında dəmiryol xətti nəhayət dərəcədə fəna bir haldadır. Dəmiryol idarəsi bu yolu düzəltməkdən ötrü külli miqdarda fəhlələr təşkilatı yapmaqdadır. Vladıqafqazda alınan məlumata görə, dəmiryolunun təmiri üçün Petrovska külli miqdarda hər cür material və nəqliyyat vəsaiti [vasitələri] vardır.

Könüllü ordu

Don hövzəsi bolşeviklərdən təmizlənməmişdir. Luqan[sk], Baxmut dairələrində olan müharibələrdə Könüllü orduların bir hissəsi iştirak etmişdir. Davalardan birində Kornilov alayı iştirak etmişdir. Bu alay, müharibə ibtidasında 1800 nəfər ikən, şimdiki 4500 nəfərdir. Deməli, köhnə saldatlar şimdiki bu alaya yazılmışlardır.

Soçi nahiyəsi

“Yedinaya Rossiya” qəzetəsi yazır: Gürcüstan mənabeyindən [mənbələrindən] alınan xəbərlərdən görünürdü ki, ingilis komandanlığı Könüllü orduya Soçi

nahiyəsindən çıxmaq əmrini vermişdir. Bu xəbər həqiqətə müvafiq deyildir. Böylə bir əmrnamə verilməmişdir və verilə də bilməzdi. Əsil həqiqətdə isə, ingilislər Könüllü orduya dostanə bir təklifdə bulunmuşlardı. Böyük Soçi nahiyəsi hal-hazırda Könüllü ordu tərəfindən işğal edilmişdir. Suxum okruquna daxil olan bir yerdə isə iki ingilis bölüyü vardır. Soçi nahiyəsində olan gürcü dəstəsi general Konev ilə və bütün silah, topu ilə bərabər Könüllülər tərəfindən əsir edilmişdir.

Rusiyada

- Bolşeviklərin məlumatına nəzərən, Odessada olan fransız komandanlığı ilə Denikin nümayəndələri arasında ixtilaf əmələ gəlmişdir. Buna da Denikin əmri ilə ümumi səfərbərlik elanı səbəb olmuşdur. General Bertlo demişdir ki, ümumi səfərbərliyə müsaidə verməyib, yalnız zabitlərin səfərbərliyinə müsaidə verəcəkdir.

Bolşeviklərin teleqrafında deyilir: *“Hər səhər Odessa küçələrinə bolşeviklərin intibahnamələri [vərəqələri] yapışdırılır. Qaragüruhlər bu intibahnamələri məhv etmək üçün tədbirlər ittixaz edirlərsə də, nəticəsiz qalır. Odessa Rusiyanın müxtəlif yerlərindən axıb gələn banda dəstələri ilə doludur. Bu bandalar müntəzəm olaraq, milis arasında da adamları vardır. Bunlar sərvətlilərdən dava xərci alırlar.”*

- Rostovdan xəbər verilir ki, Bolşevik Hökumətinə xidmət edən məşhur əsgəri mühəndis-general Veliçko əks-inqilab, yaxud Könüllü ordu hücumunda Moskvanı müdafiə üçün bir plan hazırlamışdır. Bu plan mövcubincə [plana əsasən] Moskvaya şəhəri 16 hərbi məntəqəyə ayrılır.

Tinlərdə olan evlərə pulemyot və xırda toplar qoyulmuşdur. Kreml mərkəzi idarə və üssülhərəkədir [bazadır]. Trotski Veliçkonun bu layihəsini təqdir və təsvib edib [bəyənilib] böyük bəxşiş vermişdir.

Başqırdlar - Şura qoşunları ilə

Orenburqdan xəbər verilir ki, Başqırd-Şura [Sovet] qoşunları beloqvardeyslərin [ağqvardiyaçıların] dəstələrinə qarşı müharibə edirlər. Bizim hissələrlə başqırd qoşunları arasında daimi əlaqə başlanmışdır. Əsirlərin sözüünə görə, Dutov dəstələri başqırd qoşunlarının bolşeviklər tərəfinə keçdiklərini bilməyirlər.

DAĞISTAN ƏHVALI**Azərbaycana təşəkkür**

Denikin təcavüzü münasibətilə Azərbaycan Məclisi-Məbusanının protestosuna cavab olaraq, Dağıstan Hökuməti Xariciyyə naziri Dağıstanın Azərbaycan nümayəndəsinə bu məzmununda bir teleqraf çəkmişdir:

“Könüllü ordunun həqiqətinə [qanunsuz] bir surətdə Dağıstan torpağına hücum etməsinə qarşı Azərbaycan Parlamentinin protesto etməsini və könüllülərlə mübarizədə Azərbaycanın Dağıstana müavinət [köməklik] edəcəyini bilib Dağıstan Parlamentini sizdən təvəqqe edir ki, Azərbaycan Parlamentinə və Hökumətinə Dağıstan Parlamentinin səmimi təşəkkürünü bəyan edəsiniz və dağıstanlılar Azərbaycan[lı] qardaşlarımızın müavinət edəcəklərinə güvəndiklərinə bir dəxi qənaət hasil etdilər. Biz dəxi Azərbaycan Parlamentinə və Hökumətinə tə-

şəkkür edirik.”

Gürcüstana təşəkkür

Dağıstan Hökuməti Xariciyyə naziri Gürcüstanda olan Dağıstan nümayəndəsi Axundova bu məzmununda bir teleqraf göndərmişdir:

“Dağıstan Parlamentini təvəqqe edir ki, Könüllü orduların Dağıstan torpağına təcavüz etməsi münasibətilə Müttəfiqlərə protesto və Gürcüstan Hökumətinin Dağıstana olan hüsn-təvəccöh və xeyrixahlığını bildirir [bildirən] Gegeçkorinin yaddaşına [memorandumuna] müqabil, Gürcüstan Hökumətinə Parlamentin səmimi təşəkkürünü yetirəsiniz. Dağıstan Parlamentini təvəqqe edir Gürcüstan Hökumətinə bildirəsiniz ki, Qafqaziya millətlərinin istiqlalı uğrunda dağıstanlıları həmişə ən sadıq xadim görür.”

Dikeriyada müharibə

Şimali Qafqaziyadan verilən xəbərlərə nəzərən, Könüllü ordunun Osetiyada və Dikeriyada müharibələri davam edir. Könüllü ordu dikeriyalılardan 30 milyon manat pul, min rəs [baş] yəhərli at və min ədəd yapıncı istəyir.

* Dağıstan sülh heyətinin üzvü Çermoyev Azərbaycanda olan Dağıstan nümayəndəsi [Əlixan] Kantemirova teleqraf göndərərək, Şimali Qafqaziyada Denikin qanundankənar hərəkəti haqqında istizah etmişdir [məlumat istəmişdir]. Kantemirov hökumət namindən Çermoyevi vəkil edir ki, Müttəfiqlər və Müttəfiqlərin Ali komandanlığı hüzurlarında Könüllü ordu hərəkəti müqabilinə protesto versin.

Əhvali-daxiliyyə [daxili vəziyyət]

Şimali Qafqaziyadan alınan mövsuq [etibarlı] məlumata görə, inquşlar üç süvari alayı təşkil edilməsi təklifinə yeddi günün müddətində öz razılıqlarını bildirmədirlər. Yəqindir ki, inquşlar bu təklifə razı olmaqdan imtina edəcəklərdir.

Inquşlar arasında Könüllü ordu əleyhinə böyük cərəyan vardır. Çeçenlər fevralın 18-ində və 28-ində Qroznıda Lyaxov ilə Dağıstanlılar İttifaqı nümayəndələrinin yanında vəqə olan ictimada [yığıncada] Könüllü ordu təşkilindən və general Lyaxov ilə müzakirətdə bulunmaqdan qəti surətdə imtina etmişlərdir. Demək olar ki, Könüllü ordu Qroznıdan kənara hərəkət etməmişdir. Dağıstan və Çeçenistan ancaq Dağıstan Hökumətini qəbul edirlər. Bu qərar üzrə bu yaxınlarda Şimali Qafqaziyada asayiş bərpası və inquşların tərkil-silah edilmələri ilə Dağıstan millətlərinin Denikin hökumətini qəbul etmələri haqqında verilən xəbərlər doğru deyildir. Teymurxanşuradan alınan məlumata görə, Çeçenistanda və Dağıstanda məhəlli [yerli] ruhanilər başda olmaq üzrə, dini hərəkət başlanmaqdadır.

Dağıstan Parlamanda

Dağıstanlılarla Könüllü ordu arasında olan ixtilaf münasibətilə Dağıstanlılar şurasında Dağıstan Baş vəkili [Baş naziri] Pşemaxo Kotsev xarici işlər barəsində zeyldəki ərzihaldə bulunmuşdur [aşağıdakı məlumatı vermişdir]:

“Möhtərəm şura üzvləri! Əlbəttə, siz mənim Bakı səfərimdən maraqlanırsınız. Əvvəla Könüllü ordunun vürudu [gəlişi] münasibətilə dəvəran edən şayiət [gəzən şayiələr] barəsində bir neçə söz söyləmək

istərdim. Başlıca böylə şayiət var idi ki, güya ki, Könüllü ordu Qroznı ilə Vladiqafqazı işğal etmişdir. Mən özümə borc bilirəm məlum edim ki, bu xəbər həqiqətə müvafiq deyildir. Vladiqafqaz 11 fevralda saat 1-də alınmışdır. Bu şəhər Qırmızı ordu və partizanlar tərəfindən deyil, inquşlar tərəfindən alınmışdır. Şəhər işğalından bir həftə əvvəl bolşeviklər qayət əcələ ilə şəhərdən çıxırdılar. Qroznıda isə 200 kazak və Dağıstan qoşunları var idi.

Könüllü ordu komandanı general Qaydeman fevral ayının 2-sində inquş əhalisinə bu məzmununda bir ultimatum vermişdir:

1. İnquşistan tərkil-silah edib silahını Könüllü orduya təslim etməlidir.

2. İnquşlardan olan hər [bütün] Qırmızı qoşun əfradı [əsgərləri] Könüllü ordu əlinə verilməlidir.

3. Könüllü ordu bilamümaniat [mənasız, müqavimətsiz] Qroznı şəhərinə buraxılmalıdır.

4. Tersk oblastında kazaklara verilmiş olan zərərlərin həpsi inquşlar tərəfindən tövdi edilməlidir [verilməlidir].

5. İnquş əhalisi 19 yaşından 40 yaşınadək Könüllü ordu cərgəsinə girmək üçün əsgər verməlidir.

6. Tersk oblastına kazakdan general-qubernator təyin edilməlidir.

Bu əmrnamə general tərəfindən imza edilib Tersk və Dağıstan mahalının Baş komandanı general Lyaxova göndərilmişdir.

Lyaxova təklif edilir ki, bu yerlərdə sakitliyi bərpa etləsin, iqtisadi məişəti islah etləsin. Məhəlli qüvvələrin azad surətdə tərəqqisinə çalışsın, Dağıstan əhalisini yenidən ruslara mail etləsin.

Bu əmrdən görünür ki, general Lyaxov Dağıstanı həmi hərbi, həmi mülki idarəyə müvəzzəf edilmişdir.

Könüllü ordu başçısı Denikindən sonra ikinci məsul şəxs general Erdelidir. Mən Bakıda ikən Könüllü ordu barəsində onunla danışıqda bulundum. Görünür ki, Könüllü ordunun bizdən heç bir məlumatı yoxdur. Hakəza [eləcə də], Gürcüstandan bilkülliyyə [tamamən] bixəbərdir. Gürcüstan barəsində xüsusi mənbələrdən qeyri-səhih xəbərlər almışlardır ki, bu xəbərlərlə Könüllülərlə Gürcüstan arasında ədavət əmələ gəlmişdir.

Könüllülər, Dağıstan Hökumətinin olduğunu və anarxiyaya qarşı mübarizə etdiyini bilirlərsə də, fəqət bizim məqsədimiz onlara məlum deyildir. General Erdeliyə Dağıstanla Müttəfiqlər arasında bağlanan əhdnamənin Müttəfiqlər komandanlığı tərəfindən Sülh Konfransında istiqlaliliyyətimizi qəbul etdikləri mədəsini göstərdikdə, general artıq bir hey-rət və təəccübə düşmüşdür.

Bizim hökumətimiz bu nöqtəyi-nəzərdədir:

Kimsə ilə ixtilaf çıxarmaq istəməyiriz və hər kəslə də dostanə münasibətdə bulunmaq istəyiriz. Fəqət Rusiya içərisində bolşeviklərlə mübarizə etmək işlərinə də qatışmaq fikrində deyiliz. İnquş əhalisinə ultimatum təqdim edildikdə onu rədd edərək demişlər ki, Könüllü ordu bizim ölkəyə sülh ilə deyil, hərbi işlərlə. Sonra inquşlar bəyan etmişlər ki, Vladiqafqazı Dağıstan Hökumətinin əmri ilə işğal etmişlərdir. Dağıstan Hökumətinin əmri olmayınca Könüllüləri Qroznı yaxınlığına buraxmayacaqdırlar. Könüllülərlə inquşlar arasında xırda müsadimə

[toqquşma] vəqə olmuşsa da, fəqət Könüllülər müvəffəq olmamışlardır. Məsələn, Könüllülər Vladiqafqaz şəhərini işğal edə bilməmişlərdir.

Kimsə tərəfindən təsdiq edilməyən Könüllü ordu general-qubernatorluğu ultimatum təqdim etmək haqqına malik deyildir. Biz bunu təsdiq edəmməriz. Mən general Erdeliyə bəyan etlədim ki, inquşların tərkil-silah məsələsinə Nikolay, Vorontsov-Daşkov da müdaxilə etmişdi. Fəqət onlar belə məsələni həll edə bilməmişlərdir. Bolşeviklər başçılarının təslimi xüsusunda biz o qədər də mübahisə etmədik. Fəqət onlar Könüllü orduya deyil, bizə təslim edilmədirlər.

Könüllülərin Qroznıya buraxılması məsələsinə gəldikdə, ən məqul [məntiqli] cavabı inquşlar vermişlərdir. Dağıstanlılar tərəfindən zərərlərin verilməsi barəsində mən demişdim ki, biz bu məsələyə bir qədər də geniş surətdə baxırız. Ola bilər ki, inquşlar qabardinlərə, osetinlərə də zərər vermişlərdir. Dəyilən zərərlər yalnız kazaklara verilməli, zərərləri iadə etmək üçün xüsusi komissiya təşkil edilməlidir.

İnquşların 19 yaşından 40 yaşınadək silah altına alınıb da daxili Rusiyaya, bolşeviklər qarşısına mübarizəyə göndərilməsi məsələsinə gəldikdə bəyan etlədim ki, bu məsələni nə biz və nə də onlar həll edə bilməriz. Bütün bolşevik rəislərini təslim etdikdən sonra onların arvadları qalacaqdır. Hərgah, bu təqsirsiz arvadları çıxarmış olsaq, bütün İnquşistan boş qalacaqdır. Biz zənn edirik ki, buna razılıq vermək olmaz.

Kazaklardan general-qubernator təyini məsələsinə gəldikdə, dedim ki, hərgah,

qubernator təyin və intixabı [seçkisi] icab edərsə, o zaman, qubernator kazakdan deyil, dağıstanlılardan təyin edilməlidir. Buna da səbəb odur ki, Tersk mahal[ın]-da kazakdan çox dağıstanlılar məskundurlar [yaşayırlar]. İngiltərə komandanlığına və Erdeliyə bəyanat verilmişdir. General Tomson cavabında demişdir, Könüllü ordudan tələb edəcəkdir ki, Dağıstan torpağına qədəm basmasın. Bu əhval general Erdeliyə dəxi məlum edilmişdir.

Biz zənn edirik ki, bizimlə öylə raftar edirlər ki, əbədən [əsla] rəva deyildir. Kuban və Don cümhuriyyətlərini qəbul edən Könüllü ordu bizim istiqlaliyyətimizə təcavüz edə bilməz. Biz dedik, hazırq Könüllü ordu arxasını saxlayaq. Bolşeviklərlə mübarizəyə də hazırq. Amma bununla bərabər, o şeylərə razı olmaıq ki, Nikolay onu keçirməkdən aciz idi.

Yalnız Denikin tərəfindən istiqlaliyyətimizin qəbul edilməsinin əhəmiyyəti yoxdur. Rusiyada olan başqa cümhuriyyətlərin müavinət və rızası lazımdır. Biz istiqlalımızın Denikin tərəfindən təsdiq edilməsini arzu etməyirik. Biz deyirik ki, biz öz evimizin sahibiyiz. Dincliklə və sülhlə yaşamaq istəyirik. Heç kimə mane olmaq fikrində deyilik. Heç kim də bizə mane olmamalıdır. Müttəfiqlər komandanlığı bizim cümhuriyyətə müavinət edəcəyini vəd etdi və Denikinə əmr vermişdir ki, qoşunlarını Dağıstan torpağından çıxarsın. General Erdeli bəyan etmişdir ki, Könüllü ordu Dağıstan Hökuməti təşkilindən bixəbər idi və nəhayət vədə verdi ki, Dağıstanla Könüllü ordu arasında olan ixtilafı bərtərəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün ciddi tədbirlər ittixasına [tədbirlər görülməsinə] girişə-

cəkdir.

Bizim hökumətimiz [Zübeyr] Teymurxanovu Müttəfiqlər komandanlığı nəzdinə göndərir ki, bu barədə məşvərdədə bulunsun.

Bu məlumatı verdikdən sonra Kotsev işbu cümlə ilə bəyanatını qurtarır:

“Həzərat! Sizin müqəddəratınız öz əlinizdədir. Siz möhkəm dursanız, istiqlaliyyətinizi müdafiə edərsiniz. Bizim zəif hissələrimiz bizə yaşamağa müsaidə vermədi. Bu da qətl-qarətdir ki, bizim işimizin pişrəftinə [qabağa getməsinə] daima əngəl törədir. İştə, bunun üçündür bizi sakit etmək istəyirlər. İştə, bunun üçündür ki, vətənimizə general-qubernator təyin etmək istəyirlər. Bu da bizim zəif halımızdır. Hərgah müstəqil surətdə yaşamaq istəyirsinizsə, o zaman vətənimizdə bu işlərin imkanına yol verməməlisiniz. Biz istiqlalımızı müdafiə etməliyiz. Həzərat! Hər vaxtdan artıq şimdiki bizə birlik lazımdır. Biz xüsusi və xırda məsələləri sonraya buraxmalıyıq. Hərgah, şimdiki də birləşməsək, Nikolay əsrindən daha pis hala düşərik.”

İRAN İŞLƏRİ

Müharibə zamanında İranın zərəri

Tehranda nəşr olunan “Rə’d” qəzetəsi yazır ki, rus və türk əsgərləri Soyuqbu-laq və ətrafında olduqları zaman əhaliyə bu aşağıdakı miqdarda zərər olmuşdur:

Rus əsgərlərinin vurduqları zərər 35 milyon 1 min tükən. Rus əsgərləri getdikləri zaman törətdikləri qətlialmlarda tələf olanlardan başqa, şəhərdə və ətrafında 31 min adam həlak olmuşdur. Bun-

dan əlavə, rus əsgərləri getdikləri zaman əsir sifətilə İrandan Rusiyaya 5 min adam aparmışlardır. Bunlardan bir hissəsi həlak olub, bir qədəri qayıtmışdır. Yerdə qalanlarının Rusiyada nə hal keçirdikləri məlum deyildir.

Türk əsgərlərinin İrana vurduqları zərər 825 min tükən hesab olur. 11 adam qətl edilmişdir. Bundan əlavə, aclıqdan və soyuqdan 5 min adam tələf olmuşdur.

Gərmərud və Xalxal tərəfdə türk əsgərləri 600 min tükən, rus əsgərləri isə min tükən zərər vurmuşlardır. Bu rayondan ruslar fəhlə sifətilə 12 min adam aparmışlardır. Bunlardan 300 nəfəri salamat qayıdıb, qalanları həlak olmuşlardır.

İsfahanda bankın qarəti

İsfahan şəhəri ətrafında “əməliyyatda” bulunmaqda olan quldur dəstəsi tərəfindən bugünlərdə İsfahan bankı qarət edilib, min tükən pul və 20 tay bəzzaziyə malı [parça] aparılmışdır.

Hökumət və ermənilər

Şimali İranın qərbi cəhətlərində müharibədən dolayı öz vətənlərini tərk edib böyük xəsarətə düşər edilmiş olan ermənilərin halını nəzərə alaraq İran Hökuməti onlara ianə təriqi [yolu] ilə müavinət etməyi təhti-qərara almışdır.

Quldurlar

İranın hər tərəfindən istər əhali, istərsə hökumət idarələri tərəfindən mərkəzi Hökumətə ərizələr verilib ətrafda hərəkətdə bulunmaqda olan quldur dəstələrindən şikayət edilir. Quldurlar rəhm-siz bir surətdə əhalini qətl-qarət edirlər. Quldurların rəisləri məşhur Cəfərqulu

xan və Rəcəbəlidir.

Neçə gün bundan əqdəm [qabaq] yerli qüvvələrlə quldurlar arasında toqquşma vaqe olmuş, quldurlar davam etmə-yərək geri çəkilmışlərdir.

Bugünlərdə onlardan bir neçə nəfəri Kaşan və Gəmrə şəhərləri ətrafında görünüb bəzi kəndlərə hücum etmişlərdir. Mərkəzi Hökumət tərəfindən quldurlarla mübarizə etməkdən ötrü ciddi tədbirlər ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür].

Cəngəlilər

Qəzvindən “Rə’d” qəzetəsinə yazırlar ki, bir neçə gün bundan əvvəl cəngəlilərin dəstələri şəhərin ətrafında olan kəndlərə gəlib, əhalidən taxıl və qeyri məkulat [ərzaq] şeyləri həcz [müsadirə] etmişlərdir. Şəhərə yaxın olan Tarəm və Mün-cil qəsəbələri əhalisi mərkəzi Hökumətə müraciətən mühafizə istəmişlərdir.

NƏZARƏTLƏRDƏ

Məsai Nəzarətində

* “Demosfen” nam [adlı] vaporun 14 nəfər müsəlman xidmətçiləri Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] müraciətən məlum etmişlər ki, səfərbərliyə düşdük-lərindən dolayı xidmətdən çıxmalıdırlar. Binaənileyh [ona görə], xidmətçilər[ə] işbu sənənin iyul, avqust və sentyabr ayları və keçən sənənin noyabr ayının birinci nisfi [yarısı] üçün müştərək müqavilə-nə [kollektiv müqavilə] üzrə məvəcibləri verilməlidir. Xidmətçilər rica etmişlər ki, işbu məsələyə tezliklə baxılsın. Zira, sevgili vətənləri ordusuna tez daxil olmaq arzusundadırlar.

* Parlamana idxalı ehtimal edilən hökumət qulluqçularına məvəciblərinin 75% verilməsinə görə Maliyyə Nəzarəti Məsai Nəzarətinə məlum etmişdir ki, Nəzarət siyahı tərtib verib Kontrol vasitəsilə Maliyyə Nəzarətinin Xəzinə şöbəsinə verməlidir.

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətində

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinin [Sosial Təminat Nazirliyinin] qaçqınlara müavinət [yardım] haqqında verdiyi müraciətnamə nəticəsi olaraq “Boğaz” vaporu xidmətçilərindən qaçqınlar nəfinə [xeyrinə] 180 rublə 50 qəpik ianə varid [daxil] olmuşdur. Nəzarət ianə verən zəvata [şəxslərə] təşəkkür izhar edir [bildirir].

TİCARƏT HAQQINDA

Hər millətin dərəcəyi-mədəniyyətini göstərən bir çox şeylər varsa, onların birisi də və bəlkə ən birincisi o millətin dünyada yaptığı ticarətidir. Bir millətin mədəniyyəti onun dünya bazarlarında yaptığı ticarətlə ölçülür. İngiltərə dövləti ilə sabiqən [keçmişdə] çar hökumətini tarixi düşmənlərdən etilaf əqdinə [razılığa gəlməyə] məcbur edən yalnız Almaniya ticarətinin dünya bazarlarında tərəqqi etməsi olmuş və şahidi olduğumuz Cahhan müharibəsi yenə Etilaf dövlətləri ilə İttifaq dövlətlərinin ticarət rəqabətindən nəşət etmiş [əmələ gəlmiş].

Müstəqil və sərbəst yaşamaq arzusunda olan bir millət, kəndi vətəninin təbii sərvətindən istifadə etmək iqtidarına malik olmalıdır. Yalnız dövlətlər tərə-

findən qəbul və təsdiq olunmuş bir hüddud daxilində hökumət təşkil edərək millətin zimami-idarəsini [idarə yüyəni] ələ almaqla həmişəlik və tam mənası ilə müstəqil yaşamaq olmaz. Müstəqil yaşamaqdan ötrü məmləkət daxilində bir də müstəqil ticarət, müstəqil sənəət [sənaye] və ziraət [kənd təsərrüfatı] təsis etmək lazım və həm də əsrə müvafiq təsis etmək lazım.

Dünyanın türk irqi ilə məskun yerləri ən böyük təbii sərvətə malikdirlər. Baba yurdumuz olan Türkünstan, kəndi vətənimiz olan Qafqaziya Azərbaycanı, hakəza [eləcə də] İranın Azərbaycan qitəsi [hissəsi] ilə Osmanlının Anadolusu təbiətə dünyanın ən zəngin yerlərindən ədd [hesab] oluna bilirlər. Lakin mütəəssifənə olaraq [təəssüf ki], vətənin təbii sərvətindən, vətənin doğma övladından artıq başqaları istifadə edirlər. Azərbaycanımızın parlaq istiqbalına [gələcəyinə] inanaraq Azərbaycan ricali-hökumətini [hökumət adamlarını] vətəndə olan təbii sərvətdən istifadə etməyə və həm milli sərmayələri bu işə cəlb etməyə dəvət edirik. Hərçənd təbii sərvətdən istifadə etməkdən ötrü sərmayədən başqa, daha ayrı şeylər həm lazımdır. Lakin iş şüru olunarsa [başlarsa] və hökumət başında duranlarımız millətin mövcud qüvvəsindən istifadə istedadına malik olarlarsa, inanırız eyi nəticələr əldə edilmiş olar.

Qəzetə sütunlarında mövzubəhs məsələdən danışmağı başqa vaxta buraxaraq, bura yalnız ticarətdən ötrü, daha doğrusu ticarətin daxili intizamından ötrü lazım olan bir məsələdən müxtəsər də olsa bəhs edəlim. Başqaları az bir sərmayə ilə böyük kantolar və neçə şəhər-

lərdə kəndi kantolarının şöbələrini açaraq ticarət edirlər. Bizim tacirlər isə böyük sərmayə ilə xırda bir kantoru idarə edəmməyirlər. Bunun səbəbi nədir əcəbə? Türk irqinin, Anadolu türkləri müstəsna olunaraq, təbiətə ticarətə artıq həvəsli və həm müstəid [qabiliyyətli] olduqlarını heç bir sahibi-viddan inkar edə bilməz. Zənni-acizanəmcə tacirlikdə İran Azərbaycanının türkləri ən birinci mövqedə buluna bilərlərsə də, Qafqaziya türkləri həm ticarətə xeyli həvəsli və müstəiddirlər.

Ümumiyyətə türk irqinin tacir bir millət olduğunu inkar etmək olmaz. Buna birinci dəlil Təbriz tərəflərini göstərmək olar ki, müntəzəm və Yevropa üsulunda kantolar açmağa yalnız mədəniyyətə müstəid olmadıqları halda, milyonlarla dad-sitad [alış-veriş] edərək kurrur-kurur [çox-çox, artıqlaması ilə] para qazanırlar və hər kəs kəndi təcrübəsi ilə ixtira etmiş bir buxqalteriya ilə dəftərdarlıq edirlər. Əlbəttə atalar demişkən, “köhnə tuluq təzə sirkəni saxlaya bilməz” və habelə köhnə üsul ilə şimdiki ticarət etmək artıq müşkül olacağı hamıca aşkardır.

Cahan müharibəsi bitər-bitməz böyük Yevropa və Amerika firmaları bütün Şərqdə və baxşus [xüsusilə] böyük sərvətə malik olan Azərbaycanımızda şöbələr açmağa şüru edəcəklər [başlayacaqlar]. İndiyədək xammalımızı alaraq əvəzində kəndi fabrikalarının mallarını bizim vətəndə satdıqda vasitə yenə biz kəndimiz olurduq. Şimdi isə karxana mallarını satmaqdan ötrü həm xarici sərmayənin vətənimiz daxilində iş şüru etməsi pək möhtəməldir. Binaənileyh, hazır olmaq

lazımdır. Bu hazırlaşmağı millət kəndisi etməli. Hökumət var, Parlamən var deyə qənaət gətirmək və hər bir işi hökumətin öhdəsinə buraxmaq, üzürü qəbul olunmayan günahlardandır. Millət kəndisi, kəndi varlığını hər dəqiqə və hər yerdə nümayiş etməlidir.

Qomşumuz ermənilərin neçə ildən bəri edadi ticarət məktəbləri və bir çox buxqalteriya kursları olduğundan, onlar bizdən çox qabaqdadırlar. Ticarətimizi vüsətləndirmək və Yevropa üsuluna salmaqdan ötrü biz də hakəza ticarət məktəbləri və buxqalteriya kursları açaraq gənc tacir sinifi və buxqalterilər vücuda gətirməliyiz.

Edadi və yaxud ali ticarət məktəbləri açmaqda cavan hökumətimiz əlbəttə camaata yardım etməlidir və bəlkə kəndi təşəbbüsü ilə Bakı və Gəncə kimi mərkəzlərimizdə birer ticarət məktəbləri açmalıdır. Bu ticarət məktəblərində məlum olduğu üzrə 8 sənə təhsil lazımdır. Binaənileyh, bundan yalnız ətfali-vətən [vətən uşaqları] istifadə edə bilər və yalnız atiyəmizi [gələcəyimizi] islah etmək üçün bu məktəblər neçə il sonra Yevropa üsulu ilə ticarət etməyə müstəid [qabiliyyətli] istedadlı tacirlər buraxırlar. Bununla, əlbəttə ehtiyac rəf olmaz [aradan qaldırılmaz]. Çünki haliyə [hal-hazırda] həm başqaları ilə ticarət mübarizəsi məcburiyyətində bulunuruq, hazırda tacirlərimizin əksəri türk, fars dillərində savadlıdırlar və həm qədim tacir olmaları hesabla [səbəbi ilə] ticarətə məhdud da olsa bələddirlər. Yalnız ticarətxanalarının hesabını Nuh əyyamından qalma bir üsul ilə, yaxud kəndi təcrübələri sayəsində ixtira etdikləri üsul ilə apardıqlarından, ticarət-

lərinə vüsət verə bilməyirlər. Binaəni-leyh, bu qısım tacirlərə həm kömək etmək lazımdır. Bunlardan ötrü buxqalteriya kursları açmaq və az bir zamanda ümumi üsul ilə ticarət aparmağı öyrətmək asan bir işdir. Lakin əvvəl tacirlərimizdə bu məsələyə bir həvəs olmaq lazımlı və ikinci buxqalteriya əməlinə mü-təxəssislərimiz bir-biri ilə görüşüb bir cəmiyyət təşkil edərək məzkur [deyilən] nöqtəyə diqqət etməlidirlər ki, bu barədə gələcək məqalədə kəndi rəyimi mövzuba məsələdən maraqlanan əfəndilərə bildirməyi dərdəhdə oluram [öhdəmə götürürəm].

Burada isə xatimeyi-kəlam [sözümün axırı] olaraq buxqalter elmində mü-təxəssislərimiz yoxdur deyilir, məlum etmək istəyirəm ki, həqiqət buxqalterlərimiz çox azdılar, lakin yox demək olmaz və var qüvvəmizi səfərbərlik halına gətirsək buxqalteriya kurslarında ana dilində tədrisə qadir buxqalterlərimiz az da olsa tapılar.

Tağı Nağdalızadə

AXISKA QIRĞINI

Axıska hadisələrinə dair qəzetələrdə yazılan və oralardan gələnlerin ağızlarından duyduğum doğru xəbərlərin xülasəsinə görə, əski və yeni Axıska vəqələri [hadisələri] aşağıda yazdığım üzrə meydana gəlmişdir:

Osmanlılar Axıska və Axalkələk qəzalarından çəkiləndən sonra, buraların gür-cülərə təslim edilib-edilməməsini müzakirə üçün Ömər Faiq əfəndinin başçılığı

ilə dərhal Milli Komitə yığılıb uzun mü-bahisələrdən sonra təslimə qərar vermiş və bu qərar mövcubincə [bu qərara əsasən] gürcü əsgəri keçən il dekabrın 5-ində qorxusuzca şəhərə daxil olmuş, müsəlman camaatı təzə hökuməti razılıqla qarşılamaş və ondan ucuzluq, rahatlıq, əminlik və hər dürlü ictimai və iqtisadi yardım gözləyərək öz işləri ilə məşğul olmağa başlamışlar. Aradan dörd-beş gün keçmiş, hökumət qəzanın başbilənlərini həbs edib Tiflisə, qalaya göndərmiş, uçastok komissarları ilə strajniklər, əsgərlər hər yerdə camaata əziyyət verməyə, mallarını pulsuz zəbt etməyə, birər bəhanələrlə döyüb-söyməyə, alçaqlamağa, əski öc-intiqamları almağa, talan və qarətə olanca gücləri ilə başlayıb, hər sinif xalqı incitmiş və narazı buraxmışlar.

İştə, bu sırada sərhəddə duran gürcü əsgəri Qarsa tabe Posxov müdiriyyəti-dən Axıska qəzasına gəlib keçən posxovluları da incitməyə və hətta bir gün toy ilə Posxova götürülən müsəlman gəlininə mane olmağa və toyda olan silahlı müsəlmanları tutub həbs etməyə cürət etmiş və get-gedə böylə arsızlıqlardan, müsəlmanların sakit durmalarından üz bularaq yanvarın ortalarında, günün birində Posxova hücumla oranı zəbt və Axıskaya qoşmaq xəyalına düşmüşlərdir. Posxovlular isə buna razı olmayaraq əvvəlcə müdafiə və sonra hücumla keçərək sərhəddə müsəlmanları həbs edən əsgərləri əsir tutub götürmüşlər. Gürcü əsgərləri idarəsi bunları qurtarmaq və müsəlmanları cəzalandırmaq üçün Posxova doğru bir alay sövq etmişsə də, 200-300 posxovlular bunları meşənin kənarında xəbərsizcə sarıb tamamilə pərişan ilə

Axıskaya sıxışdırmışdır. Baş komandan işin ciddiyyət və təhlükəsini mülahizə edərək posxovlularla bərabər onlara qoşulan axıskalıların gözlərini tamamilə qorxutmaq üçün iki-üç min qüvvətlə irəliləyib üç-dörd köyü topla tamamilə yandıraraq dağıtmış və bir qədər də iləriləmiş, lakin haqlı bir intiqamla döşləri qabarmış o 200-300 türk qəhrəmanları qarşılardakı iki-üç minlik qüvvətin qiyməti-əsgəriyyəsinə [hərbi dəyərini] heçə sayaraq hər tərəfdən partizan üsulu ilə hücum etmiş və özlərindən yüz qat artıq olan düşmənin yağdırdığı top və pulemyot atəşlərinə baxmayaraq, onu az vaxtda pərişan ilə qaçmağa məcbur etmişdir və o böyük qüvvət təsəvvürə gəlməyən bir hal ilə, generalları əsgərlərlə, zabitləri köylülərlə qarışaraq aciz qarılar kimi yüz cür qorxularla ancaq başlarını qurtara bilmişlər. Gərək əsgəri qüvvət və gərəksə mülki idarələr kiçik bir qüvvət qarşısında özlərini itirib qaçandan və Axıska uyezdindən tamamilə təmizləndəndən sonra, uyezd idarəsinə bir para mənfəətpərəst, alçaq, ikiüzlü bəylər, nüfuzlular soxulub camaat arasına nifaq saçmağa və “mənlik” davası ilə bir-birləri ilə boğuşmağa başlamışlar. Bu surətlə məmləkətdə bir-birinin ziddi bir neçə qüvvət meydana çıxarmışlar ki, bunların bir qismi qeyrətli, həmiyyətli olmaqla bərabər, təcrübəsiz, idarəsiz bəylərdən, digər qismi isə fəsadçı, alçaq və ancaq mənfəəti-şəxsiyyəsinə düşünən bəylərdən ibarət imiş.

İştə bu bəylərin bir-birləri ilə boğuşmaları səbəbilə məmləkətin idarə və müdafiəsi zəifləmiş və camaatın əvvəlki eşq və atəşi sönməyə, ruh və imanını pozulmağa və nəhayət, mühafizəyi-haqq

və vətən vəzifəsi haqqı ilə görülməyərək təhlükələrə meydan açmağa başlamışdır. Böylə bir vaxtda camaat arasında onun etimad və inanını [inamını] qazanmış, onun mənfəəti üçün çalışdığını feilən isbat etmiş aqıl və təcrübəli adamların bulunmaması isə məmləkət müqəddəratını daha qaranlıq və müşkülata buraxmış və qızıl səması üzərində toplanan qara buludların dəhşətini hiss etdirənməmişdir.

Axıskalıların, daha doğrusu o həmiyyətli qəhrəmanların başlarında bulunan baş və beyinsizlərdən bəzilərinin bacarıqsızlığı, bəzilərinin də alçaqlıq və xəyanəti üzündən məmləkətdə vüqqa [meydana] gələn keşməkeş vəziyyət və zəfiyyətdən Borjomda toplanan düşmən günü-gününə xəbər alaraq qüvvətini artırmış və Baxşibəy Maçabeli alçağının gəndərdiyi gizli xəbər üzərinə düşmən on minə yaxın qüvvəti fevralın 5-ində Azqur köyünə qarşı açdığı dəhşətli top atəşləri altında hərəkət edərək şose yolunun hər iki tərəfindəki köyləri, köylüləri yıxaraq, öldürərək irəliləyə bilmiş.

Bu gün Borjomdan ingilislərlə Tiflisə və oradan Bakıya gələn bir axıskalı bu son hadisəni böylə nəql edirdi:

Müsəlmanlar gürcülərin bir daha qüvvət cəm edib hücum edəcəklərinə az inanırlardı. Buna görə, cəbhədə qayət az əsgər bulundurulardı. Bu əsgərlər də cəbhəyə yaxın köylülərdən ibarət idi. Sərvər bəylə Baxşibəyin arasındakı xüsusi düşmənlik isə müdafiəyə gedəcək köylüləri ikiyə böldü və bunları bir-birləri ilə vuruşduraraq müdafiəni bütün-bütün unutturdu. İştə, bu sırada, yəni cəbhədə 300 köylü qaldığı bir gündə gürcülər güc-

lü top və pulmeyotlarla müsəlləh [silahlanmış] 10 min qədər bir qüvvətlə irəlilədi. 300 müdafiə [müdafiəçi] 10 min qüvvətlə üç-dörd saat vuruşdu. Axırda top güllərinin şiddət və kəsəti [çoxluğu] ilə qismən tələf [oldu], qismən yaralandı. Gürcü əsgərləri müsəlman fədailərinin ancaq nəşləri [cəsədləri] üzərindən yol tapıb irəli keçdi. Müsəlmanların müdafiə xətt və qüvvəti də bu birinci çarpışma ilə tamamilən qurtardı. Çünki qalan camaat və köylər işin həqiqətindən bixəbər, evlərində rahat oturdular. Top güllələri köylərə düşüb, başlarında patladığı vaxt işin ciddiliyini anladılar. Lakin, bu vaxt çocuqlarının əllərindən tutaraq və hər şeyi düşməyə buraxaraq qarlı meşələrə qaçmaqdan başqa çarələri yoxdu və böylə də eylədilər.

Gürcülər şosenin hər iki tərəfində bulunan köylərə güllə yağdıra-yağdıra bütün sağ qalan camaatını dağlara, meşələrə qaçıra-qaçıra irəlilədilər. Gürcü əsgərləri köylərə bir çox top atammamış, rast gəldiyi qoca, qadın, çocuuq və sibyanı [bəbələri] güllələməmiş heç bir köyə girə bilmirlərdi. Köylərə girəndən sonra da yapıqları vəhşilik və canavarlıqlar tərifin xaricindədir. Gürcü demokrat narodnaya qvardiyanın [Gürcüstan Demokratik Respublikası Xalq qvardiyasının] eylədiyi zülüm və vəhşəti müsəlman tarixi unutmama gərək. Müsəlmanlar əsla güman etmədilər ki, dost ədd [hesab] edilən gürcü dövlətinin nizami əsgəri və Qırmızı Xas alayı rahat və silahsız camaata qarşı bu tövr qırmızı xunrizlik [qantökənlik], bu dürlü işgəncə və zülümlər icad edələr.

Azqurdan Axıskaya qədər 21 verst

uzaqlığındakı 25-30 köyün on minlərcə camaatı köylərini tamamilə tərk edib meşələrə, dağlara qaçmışlardır. Deyirlər oralarda qarın yüksəkliyi bir arşına yaxındır. Əgər bu qaçan camaat bir-iki günə qədər yurdlarına dönməsələr, – ki, bu qeyri-qabildir – hamısı aclıqdan, soyuqdan tələf olacaqlardır. Meşələrə qaçan köylülərin qarımalla, heyvan ilə bütün ev əşyasını, yeyəcəklərini, toxumlarını ac əsgərlər canavarlar kimi tələf edirlər. Müsəlman köylərinin yaxınlığındakı, həttə Borjom ətrafındakı minlərcə ac gürcü köylüləri yüzlərcə arabalarla sahibsiz qalmış müsəlman köylərinə daraşılıb gecəgündüz var-yoxu çəkib götürürlər. Böylə ki, sağ qalıb kəndlərinə gələcək müsəlmanlar bir çox vaxt kəndlərində də bir zad bulamayıb aclıqdan, xəstəlikdən tələf olacaqları aşkardır.

Mən Borjomda ikən müsəlman köylərindən gətirilmiş bir çox heyvan sürülərini Mixaylovoya doğru götürürlərdi. Müsəlmanların əşya və ərzağını yüklənmiş gürcü arabalarından yollarda keçmək olmur.

Azqurun ətrafında, şose yolu kənarlarında dörd-beş gündən bəri buraxılmış müsəlman nəşlərini [cəsədlərini] itlər öylə dağıtmışlar ki, kim olduqlarını tanımaq mümkün deyil. Köylərdə kimsə yox ki, bunları bir hal ilə basdırsın. Amma olsalar da, gizləndikləri yerlərdən çıxmaları qabili mi? Hər köydə yüzlərcə əzrail insan sifətində dolaşır. Meydana çıxmaq, görünmək mümkün mü? Yolda gəlirkən orada-burada bir çox köy itlərinin yığılıqları uzaqdan nəzərimizə çarpırdı. Onları[n] heyvan leşlərinə sarıldıqlarını zənn

edirdik. Yaxın gəlib gördük dağıtdıqları, yedikləri öz köylüləri və bəlkə də sahibləridir.

Gürcü əsgərləri arasında bulunan, daha doğrusu pəncələrinə düşmüş bir çox müsəlman qızlarının hallarını görmək üçün inanınız gözlərimi qapadım. Məgər dünyada bu qədər vəhşət, bu qədər zalımanə “intiqa” olarmış! Hələ deyirlər, Axıskadan Posxova doğru olan yüzlərcə köylərin halı bunlardan da fəna, bunlardan da betərdir.

Doğrusu, bu dərəcə qarət və vəhşətin səbəbini, müdafiə etməyən köylərin bu mərtəbə, yəni tamamilə soyulub məhv edildiyinin hikmətini yalnız cahil əsgərlərin vəhşiliyində zənn edirdim. Lakin Borjom vaqonunda bir gürcü zabitanın: *“Yolların kənarlarındakı köylər tamamilə məhv edilməlidir ki, bir daha bizim xətti-ricətimizi [dönüş yolumuzu] kəsə bilməsinlər. Türklüyə meyl edən müsəlmanlar tamamilə yox edilib yerlərinə xalis gürcülər yerləşdirilməlidir ki, gələcəkdə bir daha başımıza Axıska məsələsi çıxmasın.”*

Anladım ki, gürcü demokrat hökumətinin müsəlmanlar haqqındakı planı nəmiş, – dedi.

Muxatabımın [həmsöhbətimin] sözü burada qurtuldu. Bu ciyərsuz [ciyər yandıran, acınacaqlı] hadisəyə dair alacağım qanlı xəbərləri yenə yazaram.

Ə. H.

Əlavə: Bütün türkcə, rusca qəzetə idarələrindən rica edirəm ki, bu məqaləni dərc eylesinlər.

Ə. H.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

İstinaf Məhkəməsinin (Palatasının) rəsmi-güşadı

Dünən Bakı İstinaf [Apellyasiya] Məhkəməsinin (Palatasının) rəsmi-güşadı [açılış mərasimi] vəqə oldu. Sabiq Okrujnoy sud [Nahiyyə məhkəməsi] binası xalçalar və göyərtilər [yaşıl budaqlar, çələnglər] ilə bərabər bəzənmiş, musiqi dəstəsi çalırdı. Rəsmi-güşadda Rəisi-vükəla [Baş nazir] Fətəli xan Xoyski başda olmaq üzrə bütün Hökumət əzaları [üzvləri], məhkəmə sədri, üzvlər və xidmətçilər və Bakıdakı dava vəkilləri hazır olmuşlardır. Təfsilat sabahkı nömrədə...

Səhiyyə işləri

* Səhhəti-Ümumiyyə [Səhiyyə] naziri Bakı qubernatoruna məlum edir ki, Bakı sakinləri Cəfərqulu Həməzəli oğlu, Müseyib Ələkbər oğlu, Həcəli Məhəmməd oğlu, Balakişi Əbdürrəşid oğlu, Vladimir Şpak və Məhəmmədnağı Hüseyin oğlu gizli surətdə olaraq mal və qoyun kəsməkdə müttəhim edilmişlərdir. Buna binaən [buna görə], məzkur [adı çəkilən] şəxslərin təhti-mühakiməyə alınmasından ötrü lazımi binagüzarlıq edilməlidir [sərəncam verilməlidir].

* Səhhəti-Ümumiyyə naziri Bakı qubernatoruna məlum edir ki, dəfəatla [dəfələrlə] elan verilib və binagüzarlıq [xəbərdarlıq] edildiyinə baxmayaraq bəzi evlərdən küçəyə zibil tullanılması müşahidə olunmaqdadır. Şəhərdə xəstəlik davam etdiyini nəzərə alaraq hifzüssihhəyə müziri [sağlamlığa zərərli] olan böylə hərəkətin önü alınmasını məzkur Nəzarət [adı çəkilən Nazirlik], qubernatordan rica edir.

* Gürcüstan Müsəlman Şurayı-Millisi [Milli Şurası] sədri Əlimirzə Nərimanov cənabları xidməti vəzifə [tapşırıqlar] üçün Bakıya varid olmuşdur [gəlmişdir].

İtibdir

Elxani İsrafil oğlu 7 yaşında, başında ağ papaq, əynində boz pencək iki aydır itibdir. Onun barəsində məlumatı olanlardan çox xahiş edirəm ki, gəlib mənə xəbər versinlər. Balaxanski küçə, nömrə 43. İsrafil Abbas oğlu.

ƏRƏBLİNSKİNİN QƏTLİ ƏTRAFINDA

Tiflis Türk Dram Cəmiyyəti artistləri tərəfindən idarəməyə böylə bir teleqram gəlmişdir:

“Tiflis Türk Dram Cəmiyyəti artistləri müsəlmanların ədəbiyyat və sənayeyi-nəfisəsi [incəsənəti] ulduzu olan, bütün islam aləmində şöhrət qazanmış artist Hüseyin Ərəblinskinin qətl edilməsini eşidərək mükəddər olmuşlardır. Ey böyük müəllimimiz! Allah sənə rəhmət etsin və səni hörmətli tutanlara acrı-camil ata eyləsin [gözəl əvəz, yaxşı mükafat versin]!

Cəmiyyət vəkil: Bağırov”

* * *

Möhtərəm müdir əfəndi!

Bu məktubumun dərcini rica edirəm.

Keçən gün, martın 7-sində Bakı deposunda olan müsəlman əmələ və ustaları nümayəndələri mənim yanıma gəlib, canilər tərəfindən fəciyə bir surətdə qətl

edilən hamının sevgilisi, məharətli artist Hüseyin Ərəblinskinin ailəsinə və yoldaşlarına qəzetəniz vasitəsilə izhari-yə's və təəssüf etməyi [hüzün və kədərlərini bildirməyi] xahiş etdilər. Biz müsəlman fəhlələri Ərəblinski şəxsində bir hüriyyət və istiqlalyyət mübarizi və bir səhnə müəlimimizdən məhrum olduq. Miqdarı az olan ziyalılarımız arasından qəddar əli ilə bu ziyalını aramızdan yox edən qətl ən şiddətli cəzaya düçar olmalıdır. Bunu biz təkidlə xahiş edirik.

Mühəndis: A. B.

* * *

Mərhum Hüseyin Ərəblinskinin həərmi Asiya xanım Ərəblinski Bakı qubernatoruna bir ərizə verərək məlum etmişdir ki, Ərəblinskinin qətlinə birinci səbəb və müqəssir olan Salam Zeynalov nədənsə həbsdən azad edilmişdir. Məzkur [adı çəkilən] qətl, arvadı Asiyanı dəxi öldürməklə təhdid edir. Onun qohumlarından olan İsmayıl dəxi arvadı təhdid edir və hər gün onun arvadı evinə gələrək onu müqəssir etməməyi tələb edir. Bunu məlum edərək Asiya xanım qubernatordan rica edir ki, yuxarıda göstərilən şəxsləri tövqif edib [tutub] həbsə alsın. Çünkü o, kömək-siz arvad olduğu üçün onların qorxusundan evdən kənara çıxma bilməyir. Hərgah, bu iş etinasız qalarsa, həman şəxslərin arvadı öldürəcəklərinə şübhə yoxdur.

ƏRZAQ İŞLƏRİ

- Bakı Mahal Kəndçilər İttifaqı, Ərzaq Nəzarətinə müraciət edib İttifaqın məsu-

liyətə altında kəndlilər arasında paylanmaqdan ötrü düyü buraxılmasına icazə verilməsini xahiş etmişdir.

- Bakı Mahal Kəndçilər İttifaqı, Ərzaq Nəzarətinə müraciət edib Nəzarət binasında Kəndçilər İttifaqının dəftərxanası üçün otaqlardan birinin vagüzar edilməsi [verilməsi] xahişində bulunmuşdur.

- Ərzaq Nəzarəti Balaxanı-Sabunçu polis-meysterinə xəbər vermişdir ki, Ərzaq Nəzarəti tərəfindən “El dükkanı” istehlak cəmiyyətinə 100 put lobu, 50 put kişmiş, 50 put təmizlənmiş və 50 put da təmizlənməmiş düyü buraxılmışdır ki, Sabunçu əhalisi arasında təqsim edilsin [paylansın]. Bu şeylər, bu qiymətlə buraxılmalıdır: lobunun putu 100 manata, təmizlənməmiş düyü 180, təmizlənməmiş düyü 160 manat, kişmiş 140 manat. Adam başına düyü, kişmiş və lobudan bir girmənkə verilməlidir. Ərzaq Nəzarəti polis-meysterdən xahiş edir ki, bu şeylərin əhali arasında düz və doğru paylanmasına diqqət edib, axırda Ərzaq Nəzarətinə xəbər versin.

BAKI QUBERNİYASINDA

Quldurlar ilə mübarizə

Cavad qəzasının qaimməqamı [qəza rəisi] Bakı qubernatoruna məlum edir ki, axır vaxtlarda İran quldurları sərhədi keçərək oraya yaxın olan ətraf kəndlərə hücumla dinc əhalini qətl-qarət etməyə başlamışlardır. Uyezd polis dairəsinin qaravul dəstələri təşkil edilmək üzrə olduğundan, quldurlara mane olub onların önünü almaqdan acizdirlər. Buna binaən

[buna görə], Bakı qubernatoru Hərbiyyə vəzirinə [nazirinə] müraciətən quldurlarla mübarizə etməkdən ötrü qoşun dəstələri göndərilməsini rica etmişdir.

“Vergi”

Binəqədi, Xırdalan və Digah kəndlərinin camaatı öz vəkilləri vasitəsilə Bakı qubernatoruna müraciətən məlum etmişlər ki, neçə vaxt bundan əqdəm [qabaq] məzkur [adı çəkilən] kəndlər Balaxanı-Sabunçu qalabəyisinin [komendantının] binagüzarlığı [sərəncamı] ilə Biləcəri kəndinə mülhəq edilib [birləşdirilib] və dörd kəndə bir nəfər Biləcəri kəndi əhli Məhəmmədcəfər Əbdüssəməd oğlu yüzbaşı təyin edilmişdir. İndi həman yüzbaşı məzkur kəndlərdən dəftərxana xərci olaraq hər ay beş min manat pul tələb edir. Kənd camaatının isə həmin “vergi”ni əda etməyə [verməyə] qüvvəsi yoxdur. Keçmiş müharibələrdə hər cəhətdən zərər-didə olub artıq dərəcə ehtiyac içində olduqlarını göstərərək kəndlilər qubernatordan rica edirlər ki, onları yüzbaşının təyin etdiyi vergidən azad etsin və məzkur kəndlər Biləcəri kəndindən ayrılıb sabiqki qərar üzrə hər kənd öz yüzbaşısı tərəfindən idarə edilsin.

Balaxanı kəndində

Martın 11-ində Balaxanı kəndi camaatı tərəfindən ümumi iclas dəvət edilib, zeyldəki [aşağıdakı] məsələlər müzakirə və həll edilmişdir:

1) Əxzi-əsgər [Hərbi qulluğa çağırış] heyəti idarəsinə yeni dəvət edilən əsgərlər barəsində siyahı tərtib edib onların haqqında lazımı məlumat vermək üçün iki nəfərdən ibarət bir komissiya intixab

edilir [seçilir] və həman komissiyaya kərbəlayi Balakərim Kərimov və Dilim Budaqov seçilir.

2) Vergiləri təqsim etmək [bölüşdürmək] üçün Əlisabit Bağırov və Hüseyn bəy Hacıbəy oğlu seçilir.

Sonra iclas camaat işlərində bəzi sui-istemalda [sui-istifadədə] bulunan şəxslərin və camaata mütəəlliq [məxsus] olan məbləğ barəsində müzakirədə bulunub qərar verir ki, həmin işləri təhqiq edib və sui-istemalda bulunan şəxsləri təhti-mühakiməyə almaq üçün bir təftiş komissiyası və bir nəfər də xəzinədar [mühasib] intixab edilsin. Bir qədər müzakirədən sonra iclas müttəfiqülqövl olaraq [yekdilliklə] zeyldəki şəxsləri intixab edir: Tatos Dadaşov, Əlihüseyn Axundov, Qəni Əlimərdanov, Fətulla Hüseynov və Ağahüseyn Fərəcullayev təftiş komissiyasına və Xanmirzə Xanmirzəyev xəzinədarlığa seçilir.

Bundan sonra, iclas kəndə bir təbib dəvət edilməsi məsələsini müzakirə edərək qərardad edir ki, bu barədə Sovet Syezdə müraciətən rica olunsun. Çünkü Sovet Syezd Xərasan və Qırməkida olan neft quyuları sahiblərindən put hesabı olaraq müəyyən məbləğ alır. Buna görə də Balaxanı kəndinə məxsus bir təbib dəvət etmək məzkur idarənin borcudur.

GÜRCÜSTANDA

Gürcüstan Məclisi-Müəssisani

Gürcüstan Məclisi-Müəssisaniında firqə nümayəndələrinin miqdarı bu qərar üzrədir:

Sosial-demokratlar 109; Milli-demokratlar 8; Ədəmi-mərkəziyyətçi sosialistlər 8 və eserlər 5. Bitərəf, müstəqil, radikal-demokrat və daşnaksaqanların nümayəndələri yoxdur.

Diş həkimi

Varşavadan gəlmiş **S. A. Yejevski**. Staropoliseyski küçə nömrə 6, Baryatinskiy küncündə, telefon nömrə 54-55. Qəbul edir saat 9-dan 1-ədək, 4-dən 6-yədək. Dişləri ağrısız çəkir, doldurur, qızıl dişlər, ənglər və damaxlar qayırır.

5751

Doktor

Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəyə [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Diş həkimi

S. M. Hamburq

Nikolayevski küçədə nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon 5-96.

Dişlərə və ağıza müalicə edir. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri və tükləri ağrısız çıxarır. Qızıl iş işləyir.

Qəbul edir səhər saat 9-dan 2-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi.

Diş həkimi

İ. S. Tarşteynbaum

Qəbul edir saat 9-2, saat 4-7. Dişlərə müalicə edir, ağrısız çıxarır, sadə və qızıl süni dişlər qayırır. Sisyanovski küçədə 41 nömrəli evdə

(Çadrovı küçənin küncündə, Quba meydanı yanında). Telefon nömrə 22-07.

2669 22-07

Elan

Salyan Ünas [Qızlar] Məktəbi-ibtidaisi üçün 2 türk müəlliməsi lazımdır. Xahiş edən xanımlar Maarif Nəzarətinə müraciət etməlidirlər.

T-65

Müvəqqəti müdir: Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Qəzetələrdən

səh. 250. “Məclisi-Əyan”: Osmanlı dövlətində konstitusiyalı monarxiya rejimində Məclisi-Məbusanla birgə Məclisi-Ümumini əmələ gətirirdi. Məclisi-Əyan Məclisi-Ümuminin yuxarı palatası idi. 1876-cı ildə qurulmuşdu.

səh. 251. “Gənc türklər” (yaxud “Jön türklər”): Osmanlı imperiyasında sultan II Əbdülhəmidə müxalif gənc ziyalılar nəslinin meydana gətirdiyi siyasi hərəkat.

səh. 252. Kornilov alayı: Rus ordusunun hərbi birləşməsi; 1917-1922-ci illərdə mövcud olmuşdur. Könüllü ordu yarandığı gündən etibarən Kornilov alayı onun tərkibində yer almışdır. General Lavr Kornilovun adıyla bağlıdır.

“Bu bandalar müntəzəm olaraq, milis arasında da adamları vardır.”: Belə başa düşülməlidir: “Bu bandalar yaxşı təşkilatlanmışdır və milis arasında da adamları vardır.”

Dağıstan əhvalı

səh. 253. “Dikeriya... dikeriyalılar...”: Osetinlərin subetnik qrupu olan diqorlar və Şimali Osetiyanın qərbində diqorların yaşadığı ərazi olan Diqoriya nəzərdə tutulur.

səh. 255. “...inquşların tərkiləşmə məsələsinə Nikolay...”: Rusiya imperatoru II Nikolay nəzərdə tutulur.

İran işləri

səh. 257. “Cəngəlilər”: İranda 1915-1920-ci illərdə Qacarlara qarşı partizan hərəkatı (Cəngəlilər hərəkatı) iştirakçıları.

Ticarət haqqında

səh. 259. “edadi”:

orta məktəbin ali təhsilə hazırlıq mərhələsi; lisey.

Axıska qırğını

səh. 260. “...həbs edib Tiflisə, qalaya göndərmiş...”: Tiflisdə, XIX əsrin əvvəllərindən etibarən həbsxana kimi istifadə edilən tarixi Metex qalası nəzərdə tutulur.

“...bir gün toy ilə...”: qəzetdə “bir” yerinə “bu” getmişdir.

səh. 261. “Sərvər bəy”: Mesxet müsəlmanlarının liderlərindən biri olan Atabəyov Osman Sərvər bəy nəzərdə tutulur.

səh. 263. “Ə. H.”: bu imza Əhməd Həmdi Qaraağazadəyə məxsusdur.

Bakı quberniyasında

səh. 266. “Sovet Syezd”: Bakı Neft Mədənçiləri Qurultayı Şurası nəzərdə tutulur.

Gürcüstanda

səh. 266. “sosial-demokratlar”: Gürcüstan Sosial-Demokrat Partiyası nəzərdə tutulur.

“milli-demokratlar”: Gürcüstan Milli-Demokrat Partiyası nəzərdə tutulur.

“ədəmi-mərkəziyyətçi sosialistlər”: Gürcüstan Sosialist-Federalistlər Partiyası nəzərdə tutulur.

“eserlər”: Gürcüstan Sosialist-İnqilabçılar Partiyası nəzərdə tutulur.

Çərşənbə axşamı, 18 mart 1919-cu il, nömrə 139

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Səşənbə, 15 cəmədiyəlaxir sənə 1337. 18 mart sənə 1919.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təx nüsxəsi 80 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 18 rublə, 2 aylığı 32 rublə, 3 aylığı 45 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublədir. Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

YARAŞMAZ HƏRƏKƏTLƏR

Bugünkü nömrəmizdə dərc edilmiş olan Axıska hadisələrinin mövsuq [etibarlı] bir mənbədən yazıldığı bizcə məlumdur. Biz orada yazılanların doğruluğuna, əfsus ki, inanırıq. Ondan ötrü əfsus çəkirik ki, bu yazılanlara inanmaqla, dostumuz olan Gürcüstan Hökumətinin rəsmi qoşunu tərəfindən Axıska və Azqur müsəlmanları haqqında rəva görülmüş zülmələr icrasına dəxi inanmağa məcburuq. Bu əhvalatın ümum müsəlmanlara, baxsus [xüsusilə] Azərbaycan türk və islamlarına fəna surətdə təsir edəcəyi şübhəsizdir. Bizim təəssüratımız isə oxucularımızınkından daha şiddətlidir, çünki bu yazılanların bir para yerləri vardı ki, məzlumların hali-ciyərsuzunu [ciyər dağlayan halını] və zalımların vəhşətini o dərəcə şiddətlə göstərirdi ki, bir tərəfdən qarelərin [oxucuların] əhvali-pərişanını bir daha pərişan etməmək, digər tərəfdən arada arzu edilməyən bir xüsumət ehdasına [düşmənçilik törənməsinə] səbəbiyyət verməmək qəsdilə, idarəmiz daxilində bilinsə də, idarə xaricində bilinməsin deyə, o yerlərini pozmağa məcbur olduq.

Qafqaz türk və islam ünsürlərinin bir hissəsini təşkil edən axıskalılar haqqında bu qədər zülüm və sitəmin gürcülər tərəfindən icra edildiyini eşidərkən, insanın əli-ayağı boşalır və heç bir şeyə və heç bir kəsə inanmamaq, hər kəsdən və hər bir şeydən rugərdan olmaq [üz çevirmək] arzusu əmələ gəlir. Bu arzunu rəf [yox] etmək və gürcü qomşularımıza qarşı bəsləməkdə olduğumuz rəğbət və xeyirxahlıq hissini xələdar etməmək qəsdilə gürcü qoşunu vəhşətinin qəlbimizdə caygir olmaq [qərarlaşmaq] istəyən fəna təsirlərini azaltmaq üçün bu hadisələrin səbəbi-vüquu [baş vermə səbəbi] haqqında gürcülər xeyrinə olaraq nə qədər fikirlər ediriksə də, o təsirləri kiçiltmək mümkün olmayır. Çünki Axıska müsəlmanlarının bu cürə zülüm və sitəmlərə müstəhəqq [layiq] olacaq dərəcədə günahkar olduğunu təsəvvürə gətirə bilmirik. Siyasi günahlardan ən böyüyü mətbu [tabe olunan, vətəndaşı olunan] dövlətə qarşı xəyanət əməlidir ki, bu günaha mürtekib olanları [bulaşanları] dəxi o cürə cəza və intiqama layiq bilmək, baxsus bu halda və bu zamanda əsla caiz deyildir vəhalonki [halbuki] vəhşəti törədən